

гуманітарній сфері. Бездумне руйнування наукового світогляду молоді та підміна наукових підходів релігійними догмами може призвести до закономірної, проте неконтрольованої соціальної непокори, яку не в змозі буде придушити релігія. Державно-церковна політика в Україні контрастує з глобальними процесами секуляризації та розвитком соціально-гуманітарного знання. Така невідповідність впливає на освіту, яка вже у недалекому майбутті не зможе формувати науковий потенціал.

Література:

1. Антологія феміністичної філософії / За ред. Е.М.Джа'єр та А.М.Янг; Пер.з англ. Б.Єгідис; Нуак.ред.пер. О.Іващенко. – К.: "Основи", 2006. – 800 с.

2. Закон України Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік. Відомості Верховної Ради України, 2010, N 33, с. 470

3. Здоров'я та поведінкові орієнтації української молоді: соціологічний вимір. Результати національного соціологічного опитування підлітків та молоді 10-22 років. – К.: УІСД, 2005. – 256 с.

4. Лазоренко О., Барков В. Гуманізація ідеології безпеки - стратегічна вимога сучасності // Стратегічна панорама.- 1999.- №4.- С.79-86.

5. Мілет К. Сексуальна політика / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 619 с.

6. Про становище сімей в Україні: Державна доповідь за підсумками 2000 року (схвалена міжвідомчою комісією з питань сімейної політики). – К.: ВД "Шкільний світ", 2001. – 192 с.

7. Репродуктивное здоровье населения Украины – 1999. Итоговый отчет. – К.: КМИС, 2001. – 206 с.

Тетяна Талько

Світоглядно-філософське та методологічне підґрунтя формування навчальних програм курсів з основ ґендерної рівності

У статті доводиться, що у пропедевтичному вступі до будь-якого курсу з основ ґендерної рівності слід визначитися з світоглядно-філософськими та методологічними засновками всього курсу, завдяки чому навчальні програми будуть оперті на метафізичне підґрунтя і виявлять онтологічний зріз поставлених проблем. Це дасть можливість актуалізувати зацікавленість студентства ґендерною проблематикою.

The article proves that in the propedevtic introductory entry to any course on gender equality ideologically-philosophical and methodological foundations of the course should be defined. It helps to base the training programs on metaphysical grounds and identify ontological image of the problems. This will enable to get the students interested in gender issues.

Навчальний курс з основ ґендерної рівності, як і будь-який інший лекційний курс, починається з пропедевтики. Традиційно пропедевтика до курсів з основ ґендерної рівності розглядається як акцентуація уваги слухачів на визначенні основних понять ґендерної теорії та історії виникнення і розвитку ґендеру в якості відображення соціокультурних вимірів статевого. Зазвичай викладачі, акцентуючи увагу на визначені сутності поняття «ґендер» та історичних і соціокультурних причинах його виникнення, особливостях розгортання ґендерних досліджень, а також передумовах та

чинниках формування ґендерної теорії, зауважують, що сучасна соціальна наука розрізняє поняття стать і ґендер (gender). При цьому підкреслюється, що терміном стать традиційно позначаються анатомо-фізіологічні особливості людини, на основі яких людські істоти визначаються як чоловіки та жінки, а ґендер відображує особливості соціалізації статі [7, с.8]. Також наводяться приклади конкретних наукових теорій, зокрема концепція Т.Парсонса, чи З.Фрейда тощо, які певним чином підготували ґрунт для виникнення ґендерної теорії. Доволі поверховим аналізом певних теорій і вичерпується ознайомлення слухачів з методологічними засновками курсу.

На моє переконання, програми навчальних курсів, які формуються на основі ґендерної теорії, мають бути забезпечені обґрунтованим світоглядно-філософським фундаментом та визначенням на основі цього методологічним апаратом. І хоча ґендерна теорія ще настільки юна, що навряд чи на часі говорити про існування метафізики ґендеру, але певні паростки філософії ґендеру в Україні вже є. Важливими в цьому плані є розробки І.Грабовської, І.Жеребкіної, О.Забужко та інш. Відповідно, пропедевтику до ґендерних курсів вітчизняна філософська думка цілком спроможна забезпечити адекватними часові світоглядними та методологічними установками. Відтак сьогодні будь-який навчальний курс з проблем ґендеру, а тим більше курс з основ ґендерної рівності повинен спиратися на серйозне

філософське підґрунтя. Таке підґрунтя, за моїм переконанням, стане спонкою до актуалізації світоглядної позиції молодого слухача і сприятиме формуванню творчого та егалітарного мислення, широти світогляду молоді, залученої до вивчення запропонованого учбового матеріалу. Воно сприятиме усвідомленню того факту, що повсякденна практика гендерного облаштування суспільства потребує теоретичного переосмислення та практичної зміни патріархальних гендерних установок та стереотипів. Слід зауважити, що оскільки гендерні дослідження є міждисциплінарними, то саме філософія має запропонувати провідну методологію для розкриття сутності гендеру як соціокультурного феномену, а також принципи організації та викладання учбового матеріалу.

Оскільки пропедевтичний насамперед спрямований на опрацювання і уточнення предмету курсу, то в процесі виявлення останнього слід не просто зупинитися на визначенні сутності гендерної рівності як соціокультурного феномену, заснованого на збалансованому співіснуванні всіх гендерів, що функціонують у суспільстві, але й докладно пояснити світоглядне значення цієї проблеми, а також акцентувати увагу на основних історико-філософських способах вирішення проблеми влади, насильства, прав людини у суспільствах патріархального, модерного та постмодерного типів. Історико-філософський зріз проблеми надасть слухачам можливість досягнути її метафізичну глибину.

Визначення предмету курсу зазвичай засновують на дефінуванні гендерної рівності, яке стало майже загальником. Відповідно до нього гендерну рівність розуміють як рівність прав і можливостей для жінок і чоловіків у суспільстві, рівність умов для реалізації прав людини, участі в національному, політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку, отримання рівних винагород за результатами участі у суспільному виробництві. Подібна дефініція в основному орієнтована на соціальні аспекти функціонування феномену. Світоглядне підґрунтя тут не виявляється достатньо. Тому важливим видається акцентування уваги на родовій бівалентності людського буття і формулюванні предмету курсу з врахуванням амбівалентності чоловічого та жіночого в культурі.

Іншим важливим моментом є фіксація уваги студентів на можливостях існуючих методологій у плані вирішення проблеми гендерної рівності. Слід зауважити, що нині проблема світоглядно-методологічного

забезпечення наукового пошуку у сфері гендеристики є однією з найгостріших. Недолугість більшості теоретичних концептів у цій сфері не в останню чергу викликана відсутністю адекватних, продуктивних методологій, за допомогою яких тільки й можливе створення прогностичних і практично значимих наукових теорій. Класичні методології, засновані на принципах раціоналізму, детермінізму та універсалізму нині піддаються гострій критиці як застарілі та недієві, натомість виникають нові методологічні моделі, що мають на меті вловити і точно описати функціонування конкретних культурно-історичних явищ, зокрема у сфері соціокультурного функціонування статевого. У зв'язку з цим слід зауважити, що вітчизняна культура, на протигагу західній, у сфері гуманітаристики лише починає здійснювати перехід до неklasичних і зокрема постмодерних методологій, але, на жаль, цей перехід відбувається у ситуації, яку українські дослідники визначають як брак волі до вільного, відповідального життя, і це спричиняє багато проблем. Недолугість спроб бездумного мавпування заходу, часто-густо невиправдане використання постмодерної термінології, безпідставне прилаштування наймодерніших західних ідей до наших реалій і доточування їх до аналізу національного буття - це одна з проблем сучасної вітчизняної гуманітаристики. За точним спостереженням С.Грабовського, ця негативна тенденція оприявнює себе «...у надзвичайно популярній нині течії, котра намагається численними запозиченнями з наймодерніших західних течій, широким використанням розробленої ТАМ термінології, «вмонтованої» в українську чи російську мову, заявити про свою опозицію до недосконалого посттоталітарного буття. Отож не треба власних зусиль, не треба наполегливої повсякденної праці точного мислення, досить спорадично брати «щось», ліпити з нього якісь системи й системки, а потому робити дуже поважні висновки» [2, с.212].

Звичайно, ці зауваження мають сенс, але, на жаль, не вирішують самого «методологічного» питання. Зокрема, безліч дискусійних «методологічних» обговорень не дали відповіді на питання, за допомогою якого інструменту можливо здобути найбільш адекватне знання про генезу гендеру. Абсолютно беззаперечним сьогодні є лише той факт, що дослідження не можуть спиратися виключно на методологічні набутки класичної філософії. Використання лише усталених в класичній філософії методів

(сходження від абстрактного до конкретного, співпадіння історичного та логічного, методу історизму, когнітивного, компаративістського, системно-цивілізаційного, логіко-семантичного та ін.) унеможлиблює відтворення ґенези проблеми гендерної рівності в усій її складності та багатоманітності. Більш того, навіть додавання до класичних післякласичних (скажімо, феноменологічної та екзистенційної) та постмодерних методологій не вирішує питання. Підкреслю, що традиційне розуміння методології та її завдань видається цілком слушним, якщо мова йде про уніфіковані феномени, які досліджують відповідні уніфікуючі науки, тобто ті, що виокремлюють свій предмет за допомогою певного методу. А якщо феномен настільки складний, що його не можна виокремити за допомогою певної методології, тоді маємо справу з системними науками, які виділяються не за методом, а за об'єктом. До речі, системний підхід сформувався в середині ХХ ст., а отже й системні методології почали формуватись і досліджуватись відносно недавно.

Проблема гендерної рівності потребує системного бачення, а отже вимагає залучення методів різних наук. У цьому сенсі гендерну теорію можна співставити з такими науками, як філософія історії, філософія права, палеонтологія, синергетика, українознавство тощо. Їх прийнято називати об'єктними, тобто сформованими за принципом вивчення об'єкту, або ж їх також визначають як системно-специфічні. Щодо таких наук доведено, що у них «...не можна знайти якогось власного методу, продиктованого специфікою вичленованого предмета дослідження, що організовує тільки її коло знань» [5, с. 6], оскільки тут задіяно комплекс методів, що використовують різні науки, завдяки чому і відбувається осягнення предмету. Все вище означене безпосередньо стосується нашої проблематики, однак практика показує, що продуктивні концепти у сфері гендеристики створюються насамперед тоді, коли дослідник виходить не лише з особливостей об'єкту свого дослідження, що, як зазначалося є вимогою системних наук, а і з своєї світоглядної позиції, яка є не лише узагальненням практичного життєвого досвіду, а й заснована на певному колі аксіоматичних світоглядних уявлень. Питання про оцю аксіоматичну недоказову основу, на якій базується будь-яка світоглядна модель, є найцікавішим у визначенні сутності категорій нашого мислення, в тому числі і метафізики чоловічого та жіночого. Виявлення межової сутності цих категорій та введення гендерних

установок в контекст сучасної теоретичної картини світу і є завданням методологічної роботи філософії у плані впорядкування гендерної складової нашої ментальності. В цьому плані досить продуктивним може бути культурологічний підхід, який надасть можливість розглянути формування гендерної складової суспільного буття в якості полілогічного процесу. До того ж культурологічний підхід дозволяє використати широке культурне та історико-філософське тло в якості об'єкта дослідження формування феномену гендерної рівності як невід'ємної складової сучасної західної та української культур.

Культура постмодерну, у форматі якої нині розвивається західна гендеристика, породила особливий тип філософського дискурсу, який складається з комплексу вчень, що так чи інакше проголошують кінець соціальності, історії, кінець пріоритетності раціоналізму і кризу метафізики загалом. Відповідно маємо протистояння картезіансько-кантівської та ірраціоналістично-синархічної методологічних моделей.

Принцип синархії, який прийшов на зміну традиційному ієрархічному впорядкуванню світу, і є визначальним у методологічній моделі постмодерну, актуалізував питання про умови створення гуманного дискурсу у сфері людинознавства, до якої належить і гендерна проблематика.

У дослідницькій літературі зазначається, що в основі постмодерністської пізнавальної моделі лежить методологія, що визначає себе в якості дискурс-аналізу. Намагаючись з'ясувати статус цієї методології і її якісну своєрідність серед інших феноменів духовної культури, українські дослідники постмодерних методологій підкреслюють, що дискурс-аналіз базується на метафорі: «соціокультурна дійсність – це текст». Зокрема В.Лук'янець, О.Кравченко, Л.Озадовська зазначають, що «...в рамках дискурс-аналізу соціокультурна дійсність постає перед дослідником приблизно так, як літературний текст перед читачем, літературним критиком, герменевтом» [6, с. 28].

З точки зору філософа-постмодерніста епістемологічна методологія, що спирається на світоглядний оптимізм модерністського раціоналізму вже не являється продуктивною. Протистояння епістемної раціоналістичної моделі і дискурс-аналізу - характерна особливість сучасного філософського дискурсу. Принцип синархії дає можливість осягнути сутність людської свободи та радикалізацію позиції унезалеження людини від будь-якого дискурсу влади та насилля

завдяки деконструктивістським методологіям і цим спростує самодостатність епістемологічної методології, що спирається на світоглядний оптимізм модерністського раціоналізму. І все ж, співпраця традиційного модерного дискурсу і постмодерного дискурс-аналізу є вочевидь продуктивною. На думку багатьох "методологів" вона здатна створити у суспільстві демократичний дискурс щодо людини, вільної від дискурсу влади і насилля, яка розумітиме, що життєздатне суспільство повинно не тільки постійно змінюватись у відповідності до нових умов існування, але й надавати можливості для співіснування різних дискурсів - традиційних і нетрадиційних, в тому числі і у сфері гендеру. Отже, класична картезіансько-кантівська методологічна модель, що базується на традиційних принципах раціоналізму: сходження від абстрактного до конкретного, принципів розвитку, співпадіння історичного і логічного, принципів історизму, а також законів гегелівської діалектики, не може бути просто відкинута, вона повинна доповнювати сучасні методологічні моделі. Важливо віднайти адекватну світоглядну основу, на якій здійснюватиметься синтез методологій.

Узагальнюючи попередні роздуми, підкреслюю, що превалюючий нині дискурсивний принцип, який замінив традиційний принцип ієрархізму у сфері побудови методологічних моделей на принцип синархії, не відміння необхідності системного бачення предметної сфери дослідження. Системний підхід вимагає визначеності світоглядної позиції науковця, яка повинна ґрунтуватись на переконанні, що ідеальний дискурсивний принцип, що об'єднує різні підходи в одному світоглядному устремлінні, спонукає до вибору між буттям і небуттям на користь життю, збереженню людства в добу глобальних криз, позбавляє від абсолютного релятивізму, створюючи підстави для існування універсалістських узагальнень. Світоглядний релятивізм тут без жодних заперечень замінюється на світоглядну толерантність, в основі якої лежить універсальний етичний постулат, що досить точно визначений у межах комунікативної практичної філософії і може бути переданий словами Ю. Габермаса: "Кожна значуща норма має відповідати умовам, що наслідки та побічні наслідки, які згодом виникатимуть із її всезагального застосування при задоволенні інтересів кожного індивіда, можуть бути без примусу прийняті усіма учасниками" [1, с.8]. Очевидно, що на відміну від напрямів, які апелюють до субстанційної моральності локальних соціокультурних життєвих форм

(етосів), утілених у матеріальних традиційних цінностях, звичаях та інституціях, що становлять "контингентну основу для згоди", такий "світоглядний монізм" просто змушує створювати універсалістську концепцію дослідження, в основу якого покладено прогресистський принцип універсалізації та раціоналізації життєвого світу на основі розвитку людського духу [1, с. 8].

Цілком зрозуміло, що після пережитої епохи тоталітаризму, для багатьох з нас відразливою і утопічною виглядає навіть сама претензія на здійсненність і реальність універсальної дослідницької методології, та й взагалі навряд чи сьогодні може йти мова про створення всезагальної методології пізнання і перетворення світу, і все ж таки знайомство з сучасною філософською літературою з питань методології спонукає до висновку, що різні філософи і філософські напрямки мають дуже розбіжні уявлення щодо вирішення цієї проблеми: від рішучого заперечення навіть необхідності робити спроби створити основу для методологічної синтези, до наполегливих заяв про те, що створення універсальної філософської методології у відповідності з принципом монізму цілком можливе, хоча й фантастичне. Зокрема, наш колега Г.А.Заїченко підкреслював: "Монізм універсального філософського світогляду лише у випадку догматичних притязань на позаісторичну непогрішиму істину – утопія. Але він не тільки можливий, але і реальний, оскільки знаходить своє вираження у знятті свого alter ego, у співставленні і синтезі змісту плюралізму світоглядних, у тому числі і філософських пошуків. Такою ж є справа з антиномічністю співвідношень реальності і ілюзорності родового людського знання, істинності і уявності всезагальних форм буття природи і людини, здійсненності і фантастичності універсальної філософської методології" [4, с. 7-8].

Можна зрозуміти тих, кому набрид світоглядний монізм універсалістських методологічних підходів, що претендували на всеохопність і всезагальність абсолютистських побудов, відкидаючи можливість плюральних позицій. Тим більше, що в реальності це оберталось сірістю наукових концепцій. Нині більшість вітчизняних дослідників захищають принцип плюралізму у сфері наукового знання, таким чином відтворюючи анти-універсалістські тенденції постмодерного світобачення. Але... Тут одразу постає привид релятивізму, який в певних випадках може привести до нівеляції предметної визначеності наукового дослідження. Необхідність уникання релятивізму, що підспудно загрожує

дослідників, налаштованому абсолютизувати свою світоглядну позицію, добре розуміють ті, хто критикуючи позитивізм як спосіб мислення, підкреслюють, що важливо уникнути й іншої крайності, яка підносить принцип релятивності людських знань до абсолюту. В епоху, коли претензії на створення універсальної метафізики гендеру є утопічними, пізнавальна інтуїція залишається рівносильною совісті, яка є неподільною у своїй індивідуальності.

Щодо способів визначення доцільності використання того чи іншого філософського методу у процесі дослідження проблеми гендерної рівності слід врахувати точку зору професора Г.А. Заїченка, який наполягав: «Три корелятивні «крапки» виправдання, спростування чи обмеження філософського методу необхідно враховувати. Перша «крапка» – оцінювання методу з точки зору його «локального» використання, тобто ефективності його застосування при вирішенні окремої або окремих проблем. Друга «крапка» – оцінка методу з точки зору його ефективності на певних («початкових», «середніх», «кінцевих») етапах дослідження. Третя «крапка» – оцінювання методу у цілому з урахуванням виявлення методологічних лакун, «пустот», законно чи протизаконно, або почасти законно, а почасти незаконно заповнених іншим методом чи іншими методами» [3, с. 61]. Методологічна модель, побудована з урахуванням вищенаведених зауваг, не буде відкидати цілком модерністську методологію, а органічно доповнить її у місцях «лакун» постмодерністськими знахідками.

Стосовно метафізики чоловічого і жіночого, представленої у вітчизняному філософсько-антропологічному дискурсі, слід зазначити, що вона продовжує багато в чому відтворювати бачення класичної філософії, де людина розглядалася «... як істота, позбавлена статі, що було результатом абстрактно-есенційного підходу до неї ...» [8, с. 195].

Відрадним є те, що все більше вітчизняних науковців розуміє, що проблеми статі не можуть залишатися на маргінесі філософських досліджень. Гендерні виміри статевого стали невід'ємною частиною сучасної філософської антропології, яка наполягає, що «...для кожного, хто замислювався над колізіями людського буття, очевидним є те, що однією з їх фундаментальних причин є бівалентність людського роду – його роздільність на чоловічий та жіночий шляхи буття» [8, с. 195]. Український дослідник Н.Хамітов підкреслює: «Якщо ми припустимо, що

філософська антропологія досліджує різноманітні виміри людського буття, то проблеми статі не можуть не бути органічно-філософськими проблемами» [8, с. 195].

Особливості постмодерністського антропологічного розумислу у сфері гендерної проблематики можуть бути узагальнені у наступних положеннях:

1. Адекватне розуміння соціо-статевого потребує деконструкції есенціалістсько-субстанціалістських підходів до визначення сутності чоловічого та жіночого та способів їх соціальної взаємодії. Конструктивістське бачення привело до розуміння статі як результату процесу соціального моделювання. Доповнення сучасних філософських методологій гендерною та конструктивістською, утверджує полісутнісний характер філософії.

2. Філософія постмодерну підкреслює свою установку на антинормативізм, заснований на релятивістському розумінні того факту, що норми та принципи є історично-конкретними, а отже плінними, відносними, відтак підлягання їм та їх збереження повинно розглядатися з точки зору їх часової доцільності. Це не лише провокує відмову від ідеалів та традицій, але й спонукає до творчості та активності всі гендери у соціальному бутті.

3. Постмодерна антропологічна рефлексія виокремлює абсолютно новий спосіб дослідження соціо-статевого, переміщуючи його в контекст проблематики Іншого, Чужого.

4. Дослідження проблеми ідентичності стає важливим аспектом розвитку постмодерної гендерної філософії. Можливостям трансформацій гендерної ідентичності у сучасному світі відповідають зміни у мовленні та виникнення цілого спектру квір-теорій, які відображають невизначеність стану позанормативних гендерів. Складність цієї проблеми не може вкладатися в єдиний мейнстрімінг, як теорію, запропоновану західними дослідниками, а повинна спиратися на національні моделі соціалізації статевого.

5. В постмодерному філософсько-антропологічному дискурсі гендерне інтерпретується в контексті глобалізаційного бачення морально-ціннісних установок людського буття і формування ноосферної етики.

6. Постструктуралізм завдяки деконструкції та дискурсивному аналізу дозволяє критично переосмислити патріархатні принципи традиційної культури стосовно фемінного.

7. Використовуючи постмодерну методологію, зокрема метод деконструкції, розроблений Ж.-Ф. Ліотаром, Ф. Гваттарі, Ж. Дерріда, Р. Бартом, Ж. Бодрійяром, Ж. Дельозом, С. Жижеком, Л. Ірігарей, Ю. Крістевою, М. Фуко та іншими, лектор може по новому проаналізувати специфіку попередніх епох.

8. Акумулюючи в структуру феміністичної критики, представлені іменами Ю.Крістевої, Л.Ірігарей та інш., а на теренах нашої культури С.Павличко, теоретичні положення постмодерної філософії Ж.Дерріди та Ж. Ліотара, теоретики гендеру вводять у науковий обіг термін «онто-лого-тео-телео-фоно-фалло-центризм», що визначає ієрархічний «чоловічий», спосіб організації суспільства, виховання, сім'ї, культури, мови. Таке розуміння ангажується нині у структуру вітчизняної гендеристики.

Вищенаведене спонукає до висновку, що розробка дієвих освітніх програм з основ гендерної рівності неможлива без визначення їх світоглядно-методологічного забезпечення.

Література:

1. Габермас Ю. Інший спосіб подолання філософії суб'єкта: комунікативний versus суб'єктивний розум // Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К.: Укр. філос. фонд. 1998.

2. Грабовський С.І. ХХ століття та українська людина. Виклики і відповіді. Монографія. – К.: Стило. 2000. – 228 с.

3. Заиченко Г.А. Возможна ли монистическая философско-теоретическая концепция методологи? // Заиченко Г.А. Сборник научных трудов (доклады, статьи, философские заметки). – Днепропетровск: Наука и образование. 2001.

4. Заиченко Г.А. Философские итоги ХХ века. Программа исследования соотношения философии и истории философии как реализация проекта создания теоретической философии, метафизики, конца ХХ в. // Заиченко Г.А. Сборник научных трудов (доклады, статьи, философские заметки). – Днепропетровск: Наука и образование. 2001.

5. Крисаченко В.С., Мостяев О.І. Україна: природа і люди. – К.: Інститут філософії НАН України. 2000. – 492 с.

6. Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Озадовська Л.В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури: Монографія. – К.: Центр практичної філософії. 2000. – 304 с.

7. Фурман А.В., Надвичина Т.Л. Основи гендерної рівності (конспекти лекцій) // Гендерний розвиток у суспільстві: (конспекти лекцій). – К.: ПЦ «Фоліант», 2004. – 351 с.

8. Хамітов Н. Родова бівалентність людського буття: феномени чоловічого та жіночого // Філософія. Світ людини. Курс лекцій. – К., Стило, 1999. – 310 с.

Віра Троян, Наталія Таран

Гендерна освіта у підготовці наукової молоді (з досвіду роботи ГО "Жінки в науці")

У статті наведено приклади наявності гендерних стереотипів у науці та обґрунтовано важливість гендерної освіти для їх подолання. Висвітлено специфіку шляхів поширення гендерних знань серед науковців, студентської та аспірантської молоді, а також школярів і учнів Малої Академії наук. Проаналізовано причини гендерної нерівності в науці та описано інформаційні матеріали, використання яких рекомендовано для підвищення обізнаності з гендерних питань на прикладі розвитку української науки.

The paper contains examples of gender stereotypes in science and proves the importance of gender education to overcome them. It deals with gender-specific ways of expanding knowledge among scientists, students, postgraduates and pupils of the Small Academy of Sciences. The reasons of gender inequality in science are analysed. It is also described the information materials, which is recommended for raising awareness on gender

issues on the example of the ukrainian science development.

Узагальнюючи результати досліджень різних аналітичних центрів, виконаних наприкінці 20 ст., Директорат Європейської Комісії дійшов висновку, що досягнення гендерної рівності в науці повинно стати одним із головних напрямків наукової політики Європейського Союзу у 21 ст. [7]. Практично одночасно було розроблено концепцію створення Європейського наукового простору, у якій поряд з необхідністю «стимулювання зацікавленості молоді науковими дослідженнями і кар'єрою вченого» наголошується на «підвищенні ролі та статусу у науці жінок-вчених» [8] (детальний аналіз цих документів опубліковано нами у Матеріалах 2-ої і 3-ї конференцій «Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє», Київ, 2002 та 2005 рр.